

TÜRKİYE'NİN

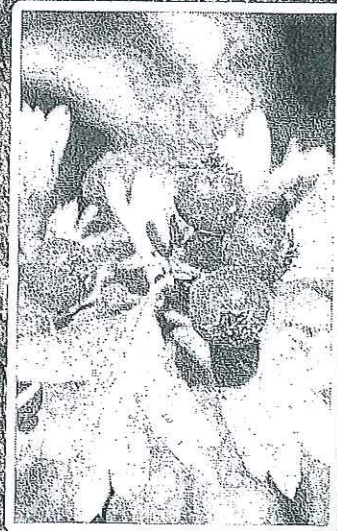
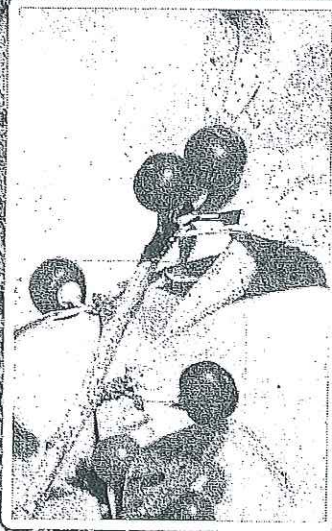
Doğal-Egzotik

AĞAÇ ve ÇALILARI

2

Angiospermler
(H-Z)

Prof. Dr. Ünal AKKEMİK
Editör

II

Angiospermiler

(H-Z)

Editör

Prof. Dr. Ünal Akkemik

Bölüm Yazarları (Alfabetik sırayla)

Ali Kaya (Orman Mühendisi)	Mehtap Öztekin (İç Anadolu Orm. Arş. Enst.)
Barbaros Yaman (Bartın Ü. Orman Fak.)	Necmi Aksoy (Düzce Ü. Orman Fakültesi)
Bilge Tunçkol (Bartın Ü. Meslek Yükulu)	Nesibe Köse (İstanbul Ü. Orman Fakültesi)
Dilek Oral (İstanbul Ü. Orman Fakültesi)	Neval G. Özkan (Düzce Ü. Orman Fakültesi)
Emrah Yüksel (Artvin Çoruh Ü. Orman F.)	Nihan Koçer (Düzce Ü. Orman Fakültesi)
Galip Akaydın (Hacettepe Ü. Eğitim Fak.)	Nurgül Karhoğlu (İstanbul Ü. Orman Fakültesi)
Gamze Tuttu (Ç. Karatekin Ü. Orman F.)	Özgür Eminağaoğlu (Artv. Çoruh Ü. Orman F.)
Gençay Akgül (N.H. Bektaş V. Ü. Fen Ed. F.)	Rüya Yılmaz (Orman Mühendisi)
Güven Aksu (Artvin Çoruh Ü. Orman F.)	Saim Başaran (Batı Akdeniz Orm. Arş. Enst.)
H. Tuncay Güner (İst. Ü. Orman Fakültesi)	Salih Sercan Kanoğlu (N. Gökyiğit Botanik B.)
Halil Çakan (Çukurova Ü. Fen-Ed. Fak.)	Serdar Aslan (Düzce Ü. Orman Fakültesi)
Hatice Yılmaz (İstanbul Ü. Orman Fakültesi)	Şükran Kültür (İstanbul Ü. Eczacılık Fakültesi)
Hayal Akyıldırım (Art. Çoruh Ü. Orman F.)	Tolga Ok (K. Maraş S. U. Orman Fakültesi)
Meral Avcı (İstanbul Ü. Edebiyat Fakültesi)	Turgay Birtürk (Düzce Ü. Orman Fakültesi)
Mehmet Fırat (Van Y. Yıl Ü. Eğitim Fak.)	Ünal Akkemik (İstanbul Ü. Orman Fakültesi)

Prunus L. (Erikler)

Ünal Akkemik, Özgür Eminağaoğlu

Prunus cinsi ülkemizde toplam 4 türe ait 5 taksonla temsil edilen, çoğunlukla kültüre alınmış ve orman içerisinde karışıma giren bir cinstir. Dönmez ve Yıldırım (2000) tarafından ülkemizde yetişen türlerinin revizyonu yapılan cinsin botanik özellikleri aşağıda verilmiştir.

Kışın yaprağını döken ağaç ya da çalı formunda odunsu bitkilerdir. Bazı türleri dikenli iken bazıları dikensizdir. Tomurcukları çok pullu, çok sıralı sarmal dizilmiştir. Kulakçıklar dökülür. Çiçekleri tek tek, çift ya da küme halinde; çiçeklenme genellikle yapraklanmadan önce ya da nadiren yapraklanmayla birlikte. Dönmez ve Yıldırım (2000), çanak yaprak sayısının 5, taç yaprak sayısının 5 (-7), stamenlerin 20-30 (-40) ve iki sıra halinde olduğunu belirtmektedir. Meyve çekirdekli sulu meyve tipinde, sulu ve üzeri buğuludur. Çekirdek yumurtamsı, hafif basık, yüzeyi düz ya da süslüdür. Tohum basık, yumurtamsı ya da eliptiktir.

Ülkemizde doğal yetişen türlere ilişkin tanı anahtarı Browicz (1972m) ve Dönmez ve Yıldırım (2000)'e göre aşağıda verilmiştir.

1. Bitki dikenli; meyve genellikle 12 (-15) x 10 mm boyutlarında ve sürgünden dik çıkarlar.
.....*Prunus spinosa*
1. Bitki dikensiz ya da hafif dikenlidir. Meyve en az 15 x 12 mm boyutlarındadır.
 2. Çanak yapraklar geriye kıvrık; meyve sarkık, meyve sapları meyveden daha uzundur.
.....*Prunus divaricata*
 2. Çanak yapraklar dik ya da patent; meyve sarkık ya da dik, meyve sapları genellikle meyveden kısa.
 3. Yapraklar 2-4 cm, oymalı dişli; bitki zayıf dikenli, meyve mayhoş. Çiçek sapları (1-) 3-10 (-15) mm.
.....*Prunus cocomilia*
 3. Yapraklar 4 cm den daha uzun, testere dişli; dikensiz; meyve tatlı; meyve sapları 5-20 (-30) mm
.....*Prunus x domestica*

Prunus divaricata

Prunus cocomilia Ten.

Doğal

Yayılışı

Türkiye’nin önemli bir kısmında oldukça yaygın olan bir türdür. Orta Anadolu, Akdeniz, Orta Karadeniz ve Egenin orta ve iç kesimlerinde yaygındır. 300-1700 m’ler arasında geniş bir yükselti kuşağındaki ormanlık alanlarda, orman açıklıklarında, tarla kenarlarında, bahçelerde ve dik yamaçlarda yetişir.

Botanik Özellikleri

En çok 5 m ye kadar boylanabilen, dikensiz ya da zayıf dikenli kışın yaprağını döken kısa boylu ağaç ve çalılardır. Sürgünleri yumuşak tüylü ya da çıplaktır. Tomurcukları yumurtamsı eliptik ve küçüktür. Yaprakları 20-30 x 15-25 mm, ters yumurta şeklinde, eliptik, tüylü ya da çıplak, uç geniş ve sivri, yaprak kenarı testere dişli ya da bazen çift sıralı dişli. Yaprak sapı 10-15 mm dir. Yaprak ayasının tabanında geniş gland çiftleri vardır. Çiçekler genellikle yapraklanmadan önce açarlar ve nadiren yapraklarla birlikte görülür. Çiçekler 20-30 mm çapında ve her bir tomurcuktaki çiçek sayısı 1-2 dir. Çiçek sapları 3-10 (-15) mm dir. Çanak yaprakları dik ya da yana doğru uzanmış durumdadır. Taç yaprakları yuvarlak ya da ters yumurta şeklinde, beyaz veya nadiren pembesidir. Stamen sayısı 30-35 dir. Meyve 10-20 x 8-20 (-25) mm çapında, yuvarlak ya da yumurtamsı, dik ya da yana doğru uzanmış (sarkık değil), sarı, portakal renginde veya koyu morumsu, mavimsidir. Tatları ekşidir. Çekirdek hafif basık, belli belirsiz delikli ya da yüzey düzdür (Browicz, 1972m; Dönmez ve Yıldırım, 2000).

Prunus divaricata L.

Kuş eriği

Doğal

Yayılışı

Anadolu'da çok yaygın olan bu tür deniz seviyesinden 2.500 m'ye kadar geniş bir yükselti kuşağında yetişir. Orman içi açıklıklarda, eğimli dik yamaçlarda, kayalar arasında yetişir.

Botanik Özellikleri

Çalı ya da 10 m'ye kadar (çoğunlukla 2-4 m) boylanabilen, dikensiz ya da zayıf dikenli çalı ya da küçük ağaçlardır. Sürgün ve tomurcukları çıplaktır. Yapraklar 3-6 (-10) x 2-4(-6) cm' dir. Yumurtamsı eliptik ya da ters yumurta şeklindedir. Yaprak kenarları belirgin şekilde testere dişlidir. Üst yüzü çıplak alt yüzü vil-loustur. Yaprak sapları 2 cm ye kadardır ve glandlar yoktur. Çiçekleri beyaz, yapraklanmadan önce görülür, çapı 2.5 cm'ye kadardır. Çiçek sapları 2 cm'ye kadardır. Olgun çiçeklerde çanak yaprakları geriye doğru kıvrıktır. Çekirdekli sulu meyve sarkık, küre şeklinde, oval ya da yumurtamsıdır. 1.5-3 cm çapındadır. Sarı, kırmızı ya da mor renge kadar farklı renklerde. Çekirdek düz ya da pürüzlüdür (Browicz, 1972m; Dönmez ve Yıldırım, 2000).

İki varyetesi vardır: var.*divaricata* ve var.*pissardi*; ilk varyetesi doğal olup çok geniş bir yayılışa sahipken, ikincisi (var.*pissardi*) kültüre alınmış ve park ve bahçelerde bulunan bir varyetedir. Farkları aşağıda verilmiştir:

1.Yaprak ve meyve yeşil; taç yaprakları beyaz

.....Prunus divaricata var.divaricata

1.Yaprakları, meyveleri kırmızımsı, taç yaprakları pembe

.....Prunus divaricata var.pissardi

Prunus spinosa L.

Çakal eriği

Doğal

Yayılışı

Anadolu'da çok yaygın bir türdür. Deniz seviyesinden 1700 m ye kadar orman açıklıklarında, orman kenarında ya da açık alanlarda yayılışı vardır.

Botanik Özellikleri

Yaklaşık 3 m ye kadar boylanabilen dikenli ve kışın yaprağını döken çalılardır. Genç sürgünleri ve tomurcukları tüylü, seyrek olarak çıplaktır. Yapraklar tüylü, yaprak sapı 5-10 (-20) mm, yaprak ayası (10-) 20-30 x 8-15 (-25) mm, genç sürgünlerde çok daha büyüktür. Yapraklar ters yumurta şeklinde ya da eliptik, kenarları testere dişli, oymalı dişli, glandular, yaprak ayasının tabanında geniş gland çiftleri vardır. Yaprak ayasının alt yüzündeki tüyler kalıcıdır. Çiçekler 10-15 mm çapında, tek tek ya da çift halde bulunur. Çiçeklenme genellikle yapraklanmadan öncedir, nadiren de yapraklanmayla beraberdir. Çiçek sapları 10-15 mm, meyvelerde 25 mm'ye kadardır. Çiçek sapları da tüylüdür. Hipantium 1.5-3.5 x 1.2-4 mm, kubbemsi, iç ve dış kısımları tüylüdür. Çanak yaprakları 2-3 x 1.5-2 mm, eliptik-dikdörtgenimsi, uç kısmı geniş, tüylü, nadiren çıplak. Taç yaprakları 3-4.5 x 2-4 mm, beyaz, dairemsi, ters yumurta-eliptiktir. Stamen sayısı 15-18 adettir. Hipantium üzerinde bir sıra halinde dizilmiştir. Meyve 10-15 mm çapında ve dik durur. Yuvarlak ya da yumurtamsı, mavimsi-siyah mor renklidir ve acıdır. Çekirdek perikarpa yapışık, düz ya da belli belirsiz sert tüylüdür (Browicz, 1972m; Dönmez ve Yıldırım, 2000).

Prunus x domestica L.

Doğal

Yayılışı

Anadolu'nun hemen her tarafında çok yaygın bir türdür. Doğal ya da yerleşim birimlerine yakın düz ya da yamaç arazilerde, tarla kenarları, yol kenarları, yaylalar ve yerleşim yerlerine yakın ormanlarda yaygındır. Büyük oranda kültüre alınmış bir türdür. 1900 m yükseltiye kadar yetişir.

Botanik Özellikleri

12 m ye kadar boylanabilen dikensiz ya da nadiren zayıf bir şekilde dikenlidir. Sürgünleri ve tomurcukları çıplak, özellikle gençlik döneminde tüylüdür. Yapraklar 10 x 6 cm kadar, eliptik ya da dikdörtgenimsi, gençlikte tüylü olan yapraklar sonraları çıplaklaşır. Alt yüzleri seyrek olarak tüylüdür ya da tüyler damarlar boyunca kalır. Yaprak sapları 20 mm'ye kadardır. Çiçekleri beyaz, 2-4 çiçekli salkımlar halinde, yapraklarla birlikte ortaya çıkarlar, 15-25 mm çapında ve çiçek sapları 20 mm'ye kadardır. Çekirdekli sulu meyve sarkık, yumurtamsı veya yarı dairemsidir. Boyları 8 cm'ye kadardır. Renkleri yeşilimsi, sarı, kırmızı ya da mor veya koyu mavidir. Etli kısım yeşilimsi ya da sarımsıdır. Tatlıdır. Meyve sapları 5-20 (-30) mm kadardır. Tohum etli kısma yapışık ya da ayrılır; tohum yüzeyleri yarı deliksizdir (Browicz, 1972m; Dönmez ve Yıldırım, 2000).

Unal Akkemik

Unal Akkemik